

Növekedési stratégiák – Tanulságok és kihívások

Kiss Judit (szerk.): Stratégiaváltás a világgazdaságban – Exportorientáció és/vagy belső keresletre alapozott növekedés

Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018, 212 oldal, 5100 Ft

Ez a könyv egy 2015-ben induló és 2018-ban véget érő OTKA-kutatás eredményeként jött létre, amely a kötettel megegyező címet viselte és azt vizsgálta, hogy a 2007–2008-as világgazdasági válság után milyen lehetőségek vannak a gazdasági növekedés beindítására és annak fenntarthatóságára. A téma különösen fontos, mivel a válság után egyértelművé vált, hogy a „nyugati országok” kezdik elveszteni vezető szerepüket a világgazdaságban és egyre nagyobb szerep jut olyan országoknak, mint például Kína vagy India, de ide sorolhatók a BRICS-országok is. Valamennyi említett példa jelen van a kötetben és a szerzők részletesen bemutatják fejlődési pályáikat is. A kutatás vezetője és egyben a kötet szerkesztője Kiss Judit, a szerzők pedig Artner Annamária, Gerőcs Tamás, Szigetvári Tamás, Szunomár Ágnes és Völgyi Katalin, akik mindannyian a KRTK Világgazdasági Intézetének munkatársai.

A kötet hat különálló tanulmányból áll, amelyek kohézióját az azokat megelőző, a szerkesztő által írt bevezető fejezet alapozza meg. Ebben a bevezető fejezetben a szerző bemutatja az elméleti alapokat, amelyek kellőképpen bevezetik az olvasót a témába és könnyebbé teszik a mű értelmezését azok számára is, akik kevésbé jártasak e tudományterületen. Szó esik az exportorientált gazdasági növekedési modellről, annak kialakulásáról, előnyeiről, fenntarthatóságának korlátairól. Ezt követi a belső kereslet vezérelte növekedési modell. Ebben az esetben is szó esik az előnyökről, hátrányokról, nehézségekről. Ezek után a szerkesztő felveti a kérdést egy esetleges „policy mixről”, azaz hogy mennyiben lehet sikeres, ha ezeket az alternatívákat nem külön-külön alkalmazza egy ország, hanem az adott szituációra szabottan vegyíti azok elemeit. Ezt követően tér ki az esettanulmányok tanulságaira és keres

válaszokat az előzőekben felvetett kérdésekre az empiria alapján. Ebben a fejezetben kapott helyet a magyar gazdaságra vonatkozó tanulságok ismertetése is.

A bevezető fejezetet a hat különálló esettanulmány követi. Ezek hat különböző ország fejlődési pályáját mutatják be. Ezek a kötettel megegyező sorrendben a következők: Japán, Dél-Korea, Kína, Brazília, India, Törökország. Látható, hogy a könyv két erősebb példával indítja az esettanulmányok sorát, hiszen *Japán* és *Dél-Korea* (szerző: *Völgyi Katalin*) dinamikus gazdasági fejlődése időben korábban kezdődött, és sikeresnek is mondhatók abból a szempontból, hogy ezen országok gazdasági fejlettsége valóban felzárkózott a „fejlett Nyugathoz”. Ezek esetében a fő kérdés a fenntarthatóság és egy lehetséges megfelelő „policy mix” kialakítása. A két sikeres példát követi *Kína* (szerző: *Szunomár Ágnes*). Az ország látszólag eredményesen alkalmazza az exportorientált növekedési modellt, noha a tanulmány szerzője kitér arra, hogy Kína erőteljesen „személyre szabva” alkalmazza ezt. Kína esetében a fő kérdés, hogy hogyan tudja kiaknázni hatalmas belső piacát és mennyire lehetséges egy belső keresletre alapozott növekedési modellre való áttérés. Ennek azonban számos korlátja van. Az egyértelmű gazdasági korlátokon kívül komoly szerepe van a kulturális (takarékoskodó jellem) beidegződéseknek is, amelyek viszonylag nehezen és csak hosszabb idő alatt alakíthatók. *Brazília* (szerző: *Artner Annamária*) esete viszonylag eltér a többi országtól, hiszen a második világháborút követő évtizedekben számos növekedési modellel kísérletezett. Próbálkozásai a felzárkózásra azonban mind ez idáig sikertelenek, főleg a válságok által indukált belpolitikai következmények hatására. Természeti kincsei és szintén hatalmas belső piaca jó alapot biztosíthatna mind az exportorientációnak, mind a belső kereslet vezérelte növekedésnek, de a tanulmány szerzője szerint a gazdasági ciklusok végén jelentkező újabb (politikai és gazdasági) paradigmák képtelenek a megújulásra és lényegében elődeik hibáit követik el újra. Ezt súlyosbítja az ország gazdasági értelemben vett periférikus elhelyezkedése. *India* (szerző: *Gerőcs Tamás*) – jellemzői és fejlődési pályája miatt – valahol a brazil és a kínai eset között helyezhető el. A második világháborút és a függetlenedést követően az importhelyettesítő iparosítás modellje vált meghatározóvá, majd mikor az kifulladt, az IMF segítségével kereskedelmi liberalizáció és exportorientáció következett. A központi kérdés India esetében az, hogy vajon sikerül-e követnie Kína példáját a gazdasági fejlődésben, vagy nem lesz képes levetkőzni függőségeit, és önálló innováció hiányában megreked a közepes jövedelmű országok csapdájában. Brazíliához (és Kínához) hasonlóan hatalmas belső piaca jó alapot biztosíthatna a belső kereslet vezérelte növekedési modellnek is, de ennek az előző országokhoz hasonlóan egyelőre mind gazdasági, mind kulturális korlátai vannak.

Törökország második világháborút követő fejlődési pályája nagyban hasonlít Indiáéhoz. Kezdetben importhelyettesítő iparosítást követtek, majd a nehézségek hatására szintén IMF-segítséggel gazdasági liberalizációs folyamat kezdődött és egyre meghatározóbb lett az exportorientáció. A tanulmány szerzője (*Szigetvári Tamás*) szerint a belső keresletre alapozott növekedési modellre való áttérés lehetősége bizonytalan, és a legnagyobb veszélyt ebben az esetben is a közepes jövedelmű országok csapdája jelenti. Optimizmusra adhat okot, hogy a gazdaságfejlesztési elképzelések alkalmazsak lehetnek ennek leküzdésére, azonban a jelenlegi belső és külső politikai helyzet nehézségeket okozhat a célok megvalósításában.

A mű stílusa tudományos, mégis olvasmányos, könnyen érthető és feldolgozható a kevésbé szakavatottaknak is. Témáját tekintve nemcsak fontos és aktuális, hanem érdekes is, így sikerrel hozza közelebb a tágabb értelemben vett olvasóközönséghez is ezt a témakört.

A mű bevezető fejezete kellőképpen felkészíti az olvasót a téma megértésére és az ezt követő esettanulmányok értelmezésére. Ugyanakkor a bevezető fejezet második fele (amely a tanulmányok következtetéseit, gyakorlati alkalmazhatóságait és a magyar gazdaságpolitikára vetített tanulságait foglalja össze) jobban illene logikailag a könyv végére az esettanulmányokat követve, mintegy keretet adva a teljes műnek. Jelen esetben van egy szerkesztő által írt bevezetés, ami rendkívül jól meg alapozza a továbbiakat, de hiányzik egy szerkesztő által írt befejezés, ami keretbe foglalná a hat (témájában egyező, de egyébként teljesen különálló) esettanulmányt.

Bár a kötet egy szélesebben értelmezhető témát próbál összefoglalni igen hatékonyan, mégis az olvasónak több ponton hiányérzete támadhat. Egyrészt nem teljesen egyértelmű, miért éppen az ismertetett hat ország lett a vizsgálat tárgya, figyelmen kívül hagyva számos olyan országot és földrajzi régiót, amelyek szintén érdekesek és relevánsak lennének a téma szempontjából. Másrészt, noha a tanulmányok a fő téma köré jól illeszthetők, mégis hiányzik a tanulmányok közötti kohézió, amely növelhető lett volna például egységes módszertan alkalmazásával, és/vagy egységes gazdasági mutatók vizsgálatával. Hiányzó elem továbbá az egyes esettanulmányok magyar gazdaságpolitikára vonatkozó tanulságainak részletesebb ismertetése. Bár a magyar vonatkozás fontossága a bevezetésben és az ajánlásban külön hangsúlyt kap, mégis a tényleges párhuzamok ismertetése csak a kötet elején, összefoglaló szinten jelenik meg és az egyes esettanulmányokban teljes mértékben hiányzik.

Tipográfiaiilag egységes, igényes megjelenésű kötet. A mű forgatása közben az olvasót esetleg zavarhatja, hogy egyik tanulmányról a másikra változik az alkalmazott igeragozás (E/1 személy és T/1 személy).

Mindent összevetve rendkívül érdekes és olvasmányos kötetet tarthat kezében az olvasó. Feltétlenül ajánlom a témában kezdőknek és haladóknak, akár a témát egyáltalán nem ismerő olvasóknak is. Az egyes fejezetek külön-külön egyenként is megállják a helyüket, így azok számára is alkalmas lehet ez a könyv, akiket csak egy-egy – a műben szereplő – ország vagy térség foglalkoztat.

Nagy Péter Artur